

Bijlage I Opzoeken van evidence-based en peer reviewed artikelen

Voor het opzoeken van geldige, op onderzoek gebaseerde referenties (evidence-based en peer reviewed artikelen) in de geneeskunde wordt op internet in toenemende mate gezocht met PubMed of Cochrane. Er is al een aantal jaren een ontwikkeling gaande in de geneeskunde van opinion/expert-based naar evidence-based medicine. Deze ontwikkeling vindt ook plaats in de tandheelkunde. In dit proces worden duidelijke aanwijzingen en richtlijnen ontwikkeld om met behulp van internet op een zo doelmatig mogelijke manier voor advies en behandeling naar de beste uitkomsten te zoeken. Vragen worden hiervoor omgevormd naar een zogenoemde PICO-vraag, een afkorting van Problem, Intervention, Comparison en Outcome. Het zoeken geschiedt per domein: diagnostiek, etiologie, risico, prognose, therapie. Bij het interpreteren van gevonden resultaten is van belang deze te kunnen onderscheiden in sterke of zwakke bewijzen. Kortom: vraag formuleren, strategisch zoeken, relevantie bepalen en interpreteren van de geldigheid.

De basis van evidence-based tandheelkunde is het stellen van een goede vraag. Een klinisch probleem wordt dan in een PICO-vraag omgezet. Van Loveren (2003) formuleert naar aanleiding van mogelijke fissuurcariës bij een patiënt de volgende PICO-vraag:

Probleem: Bij een patiënt met mogelijke fissuurcariës,

Interventie: zou het aanbrengen van pit- en fissuurverzegelingen,

Comparison: vergeleken met niets doen,

Outcome: leiden tot minder cariës?

Na het formuleren van de PICO-vraag begint het zoeken naar evidence-based onderzoeksresultaten, besproken wordt PubMed en Cochrane. Met de zoekmachine PubMed wordt gratis toegang verkregen tot de bestanden van Medline, andere recente medische referenties (de allernieuwste hebben de toevoeging – in process) en links naar andere relevante databanken. Voor meer informatie over hoe gezocht kan worden in PubMed raadplege men de gratis downloadversie van de Nederlandstalige handleiding voor PubMed/Medline (Handleiding

PubMed, 2006) of de zeer toegankelijke praktische handleiding van Loep en Van Etten (2004).

Een andere wetenschappelijke internetbron om te raadplegen is Cochrane. Deze database bevat overzichtsartikelen van onderzoeken (reviews) naar effecten van interventies in de gezondheidszorg. De Cochrane Collaboration is een internationale non-profitorganisatie. De missie van deze organisatie is te werken aan het mogelijk maken van het nemen van goed gefundeerde beslissingen in de gezondheidszorg. Systematische overzichtsartikelen (systematic reviews) en samenvattingen van onderzoek zijn te vinden in de Cochrane Database of Systematic Reviews respectievelijk de Database of Abstracts of Reviews of Effects (DARE).

Vervolgens wordt bepaald welke zoekstrategie optimaal is voor de PICO-vraag. Aanbevolen wordt bij regelmatig en meer systematisch zoeken te werken met het zogenoemde PICO-werkblad (Offringa e.a., 2000; Forrest en Miller, 2002).

De laatste stap is het interpreteren van de gevonden uitkomsten. Beoordeeld dient te worden hoe relevant en hoe geldig het gevonden resultaat is. Bij het zoeken naar evidence-based antwoorden gaat het om het verkrijgen van geldige en relevante onderzoeksresultaten met een optimale zeggingskracht. Zie voor een beknopte handleiding ter ondersteuning van de zoekstrategie, het methodologisch beoordelen van de onderzoeksresultaten en het PICO-werkblad (figuur 7.2).

In de tandheelkunde staat de Cochrane Oral Health Group anno 2006 nog in de kinderschoenen. Toch gaat ook hier de groei snel. De Cochrane groep in de tandheelkunde had wereldwijd in 2003 nog maar zestien literatuuronderzoeken onder zijn hoede. Ter vergelijking: de Cochrane Library voor geneeskunde telt in 2003 ongeveer 1500 literatuuronderzoeken en 350 000 gerandomiseerde klinische onderzoeken (Bouter, 2003). In maart 2006 zijn dat er in de Cochrane dental database reviews al meer dan 50 en het aantal protocollen is al bijna 50.

Het vermelden waard is de recente ontwikkeling op het gebied van massamediale patiëntenvoorlichting. Op een speciale site zijn samenvattingen van Cochrane-artikelen te vinden die gericht zijn op het lekenpubliek. Hiermee wordt beoogd consumenten beter inzicht te geven in wetenschappelijk onderzoek in de medische wetenschap. Het doel van evidence-based dentistry is de klinische ervaringen van de tandarts te integreren in de best beschikbare wetenschappelijke evidentie. Met de volgende korte handleiding wordt beoogd de tandarts behulpzaam te zijn bij het zoeken en interpreteren van onderzoek op internet.

Stap 1 is het formuleren van de PICO-vraag.

De PICO-vraag bij angst voor de tandarts bij een kind van 15 jaar kan bijvoorbeeld luiden:

Problem(P): Bij een jonge patiënt met tandartsangst,

Intervention (I): zou het behandelen onder sedatie,

Comparison (C): in vergelijking met andere technieken,

Outcome (O): leiden tot een beter behandelresultaat.

Stap 2 is het zoeken.

In PubMed of Cochrane kan gezocht worden op >Anxiety AND dental<. Dit levert referenties op waarvan er echter te veel niet relevant zullen zijn. De zoekstrategie en de selectiecriteria uit bijvoorbeeld Cochrane dental reviews naar angst voor de tandarts bij kinderen tot 16 jaar kan ook specifieker als volgt:

Search strategy: Computerised: MEDLINE, PubMed, EMBASE, Cochrane Central Register of Controlled Trials, Dissertation Abstracts, SIGLE, the World Wide Web (Google) and the Community of Science Database were searched for relevant trials and references up to December 2004.

Reference lists from relevant articles were scanned and the authors contacted to identify trials and obtain additional information. There were no language restrictions. Trials pre-1966 were not searched.

Selection criteria: Studies were selected if they met the following criteria: randomised controlled trials of conscious sedation comparing two or more drugs/techniques/placebo undertaken by the dentist or one of the dental team in anxious children up to 16 years of age.

Stap 3 is een eerste selectie en interpretatie.

Bij het selecteren van de gevonden onderzoeken dient de tandarts eerst na te gaan of de vraagstelling van het onderzoek of van de review de PICO-vraag betreft en of de resultaten relevant zijn voor zijn eigen vraagstelling. Dan wordt nagegaan of de onderzochte interventies toepasbaar zijn in de eigen praktijksituatie en wordt een eerste schatting gegeven hoe evident de resultaten zijn. Zo lopen tegenwoordig bijvoorbeeld de uitkomsten van onderzoek naar angst in de tandheelkunde erg uiteen en zijn onderzoeken naar risico's van piercings in de mond wat betreft evidentie nog zwak. Onderzoeken naar elektrisch

tandenpoetsen vergeleken met poetsen met de handtandenborstel spraken elkaar anno 2003 nog tegen, maar in 2006 wijzen de uitkomsten vrij sterk in het voordeel van de elektrische borstel.

Stap 4 is mogelijk een diepgaander methodologische beoordeling. Afhankelijk van het zoekresultaat wordt er verder op relevantie en geldigheid getoetst. Bij een diepgaander interpretatie van de gevonden resultaten let de tandarts op het type studie en het niveau van het onderzoek in de hiërarchie van evidentie. Het PICO-werkblad is bij een dergelijke analyse een aan te bevelen hulpmiddel (Forrest en Miller, 2002).

Vervolgens wordt de interne validiteit van het onderzoek onderzocht. Voor het vaststellen of de opzet en uitvoering van het onderzoek valide zijn (interne validiteit) dient gelet te worden of en hoe er is gerandomiseerd. Dan wordt nagegaan of er een controle- of placebogroep aan het onderzoek deelnam, of patiënt en behandelaar zijn 'geblindeerd' en of er sprake is van een geblindeerde uitkomstmeting de zogenoemde 'intention to treat analyse'. Ontbreken één of meerdere van voornoemde methodologische aspecten in de proefopzet, dan tast dat de interne validiteit aan.

De generaliseerbaarheid van de resultaten naar andere dan de in het onderzoek opgenomen patiëntengroepen wordt externe validiteit genoemd. Voor het bepalen van de generaliseerbaarheid van de uitkomsten is de grootte van het vermelde effect van belang. Het verdient aanbeveling effectschattingen in een therapeutisch onderzoek zoals RR en ARR aan te vullen met een betrouwbaarheidsinterval, gebaseerd op de bekende p-waarde (Offringa e.a., 2000), ontbreken effectschattingen dan dient de tandarts voorzichtig te zijn met het generaliseren van de onderzoeksresultaten. In geval van een follow-up in de onderzoeken dient gelet te worden op de hoeveelheid uitvallers. Zo is een uitval in de follow-up groep van meer dan twintig procent in het algemeen te hoog, want het aantal ontbrekende patiënten kan dan een te grote invloed op de uitkomst hebben wat de externe validiteit aantast.

Meer algemeen gezegd, er dient in deze fase op gelet te worden of de interne en externe validiteit niet wordt bedreigd door het ontbreken van effectschattingen, selectie, uitval, testeffect, instrumentatie, regressie en interacties met selecties.

Stap 5 nagaan of de onderzochte groep representatief is, beoordelen of de resultaten generaliseerbaar zijn naar andere dan de onderzochte groep en ook van toepassing zijn op de patiënten in de eigen praktijk. Onderzoeksartikelen kritisch beoordelen en de resultaten op waarde

PICO WERKBLAD ZOEKSTRATEGIE	
1. Definieer de PICO-vraag.	
Bij het formuleren van de PICO-vraag komen de relevante aspecten voor het zoeken aan bod.	
Problem/Patient:	
Intervention:	
Comparison:	
Outcome:	
2. Schrijf de vraag uit:	
3. Met welk type vraag/probleem heb je te maken? Omcirkel er een.	
Therapie/preventie Diagnose Etiologie Prognose	
4. Welke typen onderzoek zijn geschikt voor de vraagstelling?	
☐ meta-analyse	
☐ opinies, brieven	
☐ klinisch experiment	
☐ cross-sectioneel onderzoek	
☐ gerandomiseerd gecontroleerd onderzoek	
☐ case control studie	
☐ systematische review	
☐ richtlijn	
☐ cohortonderzoek	
☐ dieronderzoek	
☐ in vitro/ laboratorium onderzoek	
☐ review	
☐ case-rapporten	
5. Wat zijn de zoektermen en/of trefwoorden om de PICO-vraag te kunnen beantwoorden?	
6. Inclusiecriteria (leeftijd, geslacht, taal, jaar van publicatie etc.):	
Exclusiecriteria:	
7. Waar ga je zoeken?	
8. Wat zijn de resultaten op de PICO-vraag en wat betekent dat voor mijn praktijkvoering?	

Figuur PICO-werkblad.

schatten kan het beste stapsgewijs, aan de hand van kritische vragen zoals hiervoor beschreven.

Als

- een onderzoek de ‘evidentieproef’ heeft doorstaan,
- de interne en externe validiteit redelijk tot goed is beoordeeld,
- risico’s op mogelijke schade zijn afgewogen,
- de kans op een gunstig resultaat bij toepassing bij de eigen patiënt groot is,

dan

- kan er in samenspraak met de patiënt een ‘evidence-based’ antwoord, consult of behandeling volgen,
- i.c. de patiënt kort voor het bezoek aan tandarts wel of niet een kalmerend middel laten innemen.

Literatuur

- Bouter L.M. Evidence-based geneeskunde. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 2003;110: 356.
- Forrest JL, Miller SA. Evidence-based decision making in action: Part 1 – Finding the best clinical evidence. *J Contemp Dent Pract* 2002;3:10-26.
- Handleiding PubMed (2006). www.lumc.nl/1060/handleidingen/pubmed/hand-PM.doc.
- Kuiper C, Verhoef J, Louw D de, Cox K. Evidence-based practice voor medici. Methodiek en implementatie. Utrecht: Lemma, 2004.
- Loep M, Etten-Jamaludin F van. Praktische handleiding PubMed. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2004.
- Loveren C van. Evidence-based cariologie. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 2003;110: 357.
- Offringa M, Assendelft WJJ, Scholten RJPM. Inleiding in evidence-based medicine. Klinisch handelen gebaseerd op bewijsmateriaal. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 2000.
- Toegang tot Cochrane Collaboration: www.cochrane.org
- Toegang tot de consumentensite van Cochrane: www.cochrane.org/consumers
- Toegang tot de Dutch Cochrane Centre Collaboration: www.cochrane.nl
- Toegang tot Ivoren Kruis: www.ivorenkruis.nl
- Toegang tot PubMed: www.pubmed.gov

Bijlage II Verklarende lijst van tandheelkundige begrippen²

adviserend tandarts

tandarts die toezicht uitoefent op de verstrekking van tandheelkundige hulp aan verzekerden van ziektekostenverzekeraars. Hij ziet er onder meer op toe dat de verleende tandheelkundige hulp van voldoende kwaliteit is. Het behoort mede tot zijn taak een goede verhouding te bevorderen tussen tandartsen, medewerkers van ziektekostenverzekeraars, de ziektekostenverzekeraars en verzekerden

afdelingsraad

een vroegere regionale beoordelingsraad die in het kader van de interne tuchtrechtspraak van de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde (NMT) klachten van patiënten tegen leden uit een afdeling van deze organisatie in behandeling neemt

afdruklepel

gereedschap om afdruk materiaal mee in de mond te brengen voor het verkrijgen van een afdruk van een kaakdeel

anamnese

voorgeschiedenis van een ongeval of ziekte, zoals die uit mededelingen van de patiënt of anderen kan worden geconstrueerd

ANT

Associatie van Nederlandse Tandartsen, een beroepsorganisatie die is opgericht in 1995, waarvan ongeveer 1000 tandartsen lid zijn

biopsie

onderzoek van weefsel dat uit het levende organisme is verwijderd

2 Veel van de gebruikte omschrijvingen zijn afkomstig uit: prof.dr. F.J. Tempel en prof.dr. B. Houwink. *Tandheelkundig woordenboek*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997.

bite wings

een röntgenopname van de zijdelingse delen van de tandbogen van onder- en bovenkaak wanneer deze in contact zijn

bloedingsindex

een index die aangeeft hoeveel tandvlees onder bepaalde omstandigheden bloedt. Deze maat geeft vooral aan hoezeer het tandvlees ontstoken is

cariës

tandbederf; het proces van tandweefselverval onder invloed van de werking van micro-organismen op koolhydraten

caviteit

door tandbederf veroorzaakt gat in tand of kies

chloorhexidine

spoelmiddel voor het tegengaan van tandvleesontstekingen door remming van bacteriegroei

composiet

tandkleurig vullingsmateriaal op basis van kunststoffen en vulstoffen

drinkwaterfluoridering

kunstmatige verhoging van het fluoridegehalte van het drinkwater

endodontologie

dat onderdeel van de tandheelkunde dat zich vooral bezighoudt met de ziekten in de pulpa, de diagnostiek, de gevolgen en de therapie ervan

epidemiologie

een manier van denken en werken die noodzakelijk is als men tot wetenschappelijke kennis wil komen van tand- en mondziekten. Oorspronkelijk toegepast bij het opsporen van de oorzaken van besmettelijke en gebreksziekten, wordt de epidemiologie de laatste jaren steeds meer gebruikt wanneer men het functioneren van het systeem van gezondheidszorg wil onderzoeken

etsbrug

een brug waarvan het losse onderdeel door middel van de etstechniek aan de naastliggende tanden en kiezen is bevestigd

etstechniek

het aanbrengen van een zuur op tandglazuur ten behoeve van de hechting van composiet-vulmateriaal of tandlak aan het glazuur

extractie

trekken van tand of kies

fistel (mond)

een door een ziekteproces ontstane opening in het tandvlees tussen een door ontsteking ontstane ruimte in de kaak en de mond

floss

tandzijde of tanddraad bedoeld voor het reinigen van de vlakken van tanden en kiezen die tegen elkaar staan en die niet door de tandenborstel bereikt kunnen worden

fluoride

mineraal dat al in minimale hoeveelheden het tandglazuur minder oplosbaar maakt, waardoor het minder aan tandbederf onderhevig is; bovendien werkt de stof remmend op de bacteriën in de plaque

fluorideapplicatie

methode waarmee de tandarts een geconcentreerde fluorideoplossing op het gebit aanbrengt

fluoride spoelen

spoelen met een vloeistof die fluoride bevat

fluoridetabletten

tabletten die fluoride bevatten

frame

gedeeltelijk kunstgebit bestaande uit een gegoten metalen beugel die is voorzien van kunststanden en -kiezen

frontbrug

brug gemaakt op de voortanden

frontelement

voortand

gebitsstatus

behandelkaart waarop onder meer het gebitsdiagram voorkomt waarop de tandarts zijn behandelingen noteert en intekent en als zodanig de toestand van het gebit vastlegt

geïmpacteerd element

een tand of kies die niet is doorgebroken en dus in de kaak is blijven liggen

gingiva

tandvlees

gingivitis

ontsteking van het tandvlees

implantaat

een in het lichaam ingebracht lichaamseigen weefsel of lichaamsvreemd materiaal. In de tandheelkunde gebruikt voor het verkrijgen van een steunpunt voor een kroon, brug of prothese

implantologie

leer van implantatie in de tandheelkunde

index

de in een getal uitgedrukte evaluatie van waarnemingen verricht in epidemiologisch onderzoek. Men onderscheidt onder meer cariës-, parodontale, gingiva-, plaque-, orthodontische en mondheelkundige indices

inlay

een gegoten of gebakken vulling voor een gebitselement die in een geprepareerde caviteit wordt vastgezet met behulp van een cement. Het inlaymateriaal is gewoonlijk goud, zilver of porselein

jacketkroon

een geheel uit porselein (gebakken) of kunsthars bestaande kunstkroon die past op een geprepareerde stomp van een gebitselement, meestal in de bovenvoortanden

kaakchirurgie

dat onderdeel van de tandheelkunde (+ mondziekten) dat betrekking heeft op diagnostiek, preventie en behandeling van ziekteprocessen in

bot- en weke delen, verwondingen, breuken, misvormingen van het aangezicht, de mond en de speekselklieren

kaakresorptie

oplossen of slinken van kaakbot

kokhalsreflex

braakreflex, braakbeweging

molaarstreek

plaats van de kleine en grote kiezen in de tandbogen

mondheelkunde

zie kaakchirurgie

mondhygiënist

iemand die zich voornamelijk bezighoudt met de voorlichting over mondhygiëne, tandsteenverwijdering en andere preventieve verrichtingen. De opleiding is op hbo-basis en de mondhygiënist heeft een paramedische status

NMT

Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde, de grootste beroepsorganisatie van tandartsen waarvan ongeveer tachtig procent van de Nederlandse tandartsen lid is

NVM

Nederlandse Vereniging van Mondhygiënist

orthodontie

dat onderdeel van de tandheelkunde dat zich onder meer bezighoudt met preventie en therapie van afwijkingen van tand- en kaakstand

orthodontist

een tandarts die gespecialiseerd is in de orthodontie

parodontaal verlies

verlies van weefsels – vooral bot – waaruit het parodontium is samengesteld

parodontale afwijkingen

afwijkingen (ziekten) van het gezonde parodontium

parodontitis

ontsteking van het parodontium

parodontium

weefsels die de tanden en kiezen omringen en ondersteunen, zoals tandvlees en kaakbot

parodontologie

wetenschap van het parodontium, van de ziekteprocessen, de therapie en de preventie van ziekten ervan

partiële prothese

gedeeltelijk kunstgebit

plaatje

zie plaatprothese

plaatprothese

gebitsprothese waarvan de basis wordt gevormd door een plaat van kunststof of metaal, die bijvoorbeeld afhankelijk van de grootte een deel van het gehemelte kan bedekken

plaque

een zachte massa die zich bij onvoldoende mondhygiëne hecht op het tandoppervlak; bestaat vooral uit bacteriën, voedselresten en speekselneerslag

pocket

ruimte tussen tanden of kiezen en tandvlees, al of niet ontstoken

prothese

kunstgebit

prothetische tandheelkunde

dat onderdeel van de tandheelkunde dat zich bezighoudt met de behandeling van door cariës sterk gedestrueerde gebitselementen en verloren gegane tanden of kiezen, die door gedeeltelijke of totale gebitsprothesen zijn vervangen

psychofarmaca

stoffen die gebruikt worden bij de genezing van de gestoorde psyche; de stoffen beïnvloeden het gedrag van de mens

pulpa

binnenste gedeelte van de tanden en kiezen waarin zich zenuwen en bloedvaten bevinden

pulpitis

ontsteking van de pulpa

restauratie

het middel waarmee het terugbrengen in de vroegere toestand wordt verkregen; in de tandheelkunde bijvoorbeeld vulling, inlay, kroon of prothese

sacharose

disacharide; synoniem voor riet- of bietsuiker

sandwich-methode

bepaalde kaakchirurgische mondoperatie

sealant

tandlak, een harsachtig product voor het afsluiten van groefjes en gaatjes op de kauwvlakken en zijkanten van tanden en kiezen ter voorkoming van tandbederf

sonde

tandartsinstrument (prikkertje) waarmee gaten in tanden en kiezen worden opgespoord

spiegel

tandartsspiegel

tanderosie

oplossen van tandglazuur door een zuur dat niet afkomstig is van mondbacteriën. Het zuur kan aanwezig zijn in fruit, frisdranken en maagzuur

tandsteen

verkalkte plaque op tanden, kiezen en kunstgebitten

tandtechnicus

iemand die is opgeleid voor het vervaardigen van tandheelkundige voorzieningen, zoals beugels en kunstgebitten, kronen, bruggen en inlays

TMJ-syndroom

bepaalde functiestoornis van vooral het kaakgewricht

tumor

zwellings of gezwel

tumor (benigne)

goedaardig gezwel

tumor (maligne)

kwaadaardig gezwel

verstrekkingspakket

tandheelkundige verzorging en verrichtingen gebaseerd op landelijke tariefafspraken tussen ziektekostenverzekeraars en tandartsen

witte vlek (cariës)

beginstadium in het proces van tandbederf, te zien als een witachtige ontkalking van tand of kies, waarbij het oppervlak (nog) intact is

witte vlekdiagnostiek

het opsporen van carieuze witte vlekken

zuigflescariës

sterke mate van tandbederf in de bovenmelktanden van peuters, dat het gevolg is van sabbelend drinken uit een zuigfles met zoete inhoud

Register

- aanbieder van oplossingen 235
- aandachtgevend gedrag 101
- aandoeningen
  - , gynaecologische 303
  - , parodontale 27, 175, 220, 280, 282, 306
- aanmoedigen 102
- aanplakbiljetten 265, 282
- aansprakelijkheid 323
- acceptatie 127, 223
  - , van advies 134
  - , van slecht nieuws 145
- achtergrondkenmerken 202
- actie 29, 247
- actie Goed Gebit 29
- actief luisteren 99
- actieve participatie 100
- actualiteitenrubrieken 270
- acupunctuur 320
- ademhalen 229
- adherence 250
- advertenties 234, 285, 288, 303, 320, 321
  - , tv 181, 268, 290
- adverteren, ethiek 319
- adviesgesprek 133
- adviesmodellen 135
- adviezen opvolgen 253
- adviserende tandartsen 184
- adviseur 38, 134, 135, 184, 211
- af leiden 230
- afdelingsraad 315
- affectie 62, 77, 91, 200
- affiches 282, 298
- afspraken nakomen 251
- afweermechanismen 218
- agenda-setting-theorie 276
- agressie 144
- agressief voorlichten 318
- agressieve patiënt 113
- AIDS 176, 182, 277
- Ajzen en Fishbein
  - , attitude-gedragmodel 206
  - , hypothese van 287
- alcoholgebruik 28, 316
  - , overmatig 27
- allochtone patiënten 116
- alternatief circuit 182
- amalgam 177, 184, 270, 306, 314
- analoog communicatiesysteem 75
- analyse, gedragsdeterminanten 246
- anamnese 118, 225
- anamnestische fase 126
- anesthesie, informatieboekje 301
- angst 180, 212, 217
  - , effectiviteit 221
  - , opvang van patiënten met 222
- angstige patiënt 112
- angstige patiënten 292
  - , behandeling 226
- angstschalen 292
- angstandarts 112, 320
- ankeren 81
- anticariëscampagnes 282
- anticonceptie 303
- apotheken 295
- appel 129
- asa-score (American Society of Anesthesiology) 118
- atlassen 306
- attitude, begrip 200
- attitude-gedragmodel 207
- attributietheorie 165
- audiovisuele voorlichting 302
- aversie 20, 195
- avoidance coping 254
- bacteriële plaque 27
- Bandura, sociale leertheorie van 192
- basisfactoren, communicatie 62

- basisonderwijs 308
bedrijfsleven 65, 289
–, marketing 267
bedrijfsleven, marketing 288
begeleider 226, 234
–, van het innovatieproces 235
begrijpelijke taal 293
begrijpelijkheid 194
begrijpen van instructie 257
behandeling, van zeer angstige patiënten 222
behandelkaart 118, 167, 190
behandelplan 122
behandelplanfase 126
behavioral beliefs 206
beheersingsoriëntatie 164
behoud 247
beïnvloeding van gedrag 50
betrachtigende strategieën 248
betrachting 256, 259
beloning 190
bemiddeling 216
beredeneerd gedrag, model 205
berichtwaarde 74
beroepsethiek 241
beroepsorganisaties, acties 285
beschikbaarheid 212
beslissingen nemen 232
besluitvorming 120, 211
–, gedeelde 230
betalingsprobleem 215
betrekking 128
betrokkenheid 77
betrouwbaarheid 132
beurzen 286, 288
bewuste hulp bij menings- en besluitvorming 44
bewustwording 248
bijsluiters 298
biografische factoren 162
biologische tandarts 320
bloedingsindex 119, 199
boodschap 66, 194
–, een- en tweezijdig 68
–, structurering 194
–, tegenstrijdende 82
–, tegenstrijdig 79
borstelmethode 191, 199
borstkanker 221
brochures 295, 297, 299, 300
bruggen 286, 307
buitenlandse patiënten, lichaamstaal 79
bureaucratisering 31
campagnes, voorwaarden 287
cariës 27
–, preventie 53
–, toename 53
cariësindices 292
casus 19
centrale plaats, consument 127, 292
chronische ziekten 27, 165
cijfers 211
client-centered therapy 127
cliëntgerichte gesprekstherapie 127
Cochrane 327
cognitieve dissonantietheorie 275
cognitieve factoren 161
cognitieve processen 248
commerciële model 321
Commissie Nationaal Plan gvo 26
communicatie 212
–, begrip 59
communicatie-eigenschappen 62
communicatiefunctie 74
communicatiekanalen 68
communicatieproblemen 18
communicatieproces 61, 117, 161
communicatieregulering 198
communicatiesysteem
–, analoog 75
–, digitaal 75
communicatievariabelen 279
communicatiewetenschap 59
compliance 250
compliant personality 254
composiet 314
composietmaterialen 290
computersimulaties 306, 307
concentratie 100
conditionering 190
–, tegengestelde 248
conditioneringsprincipes 195
conditioneringstheorie 190
congruent zijn 132
congruente communicatie 81
consistentie 275
consonantie 275
consument, centrale plaats 127, 292
Consumentenbond 163, 296
contactpersoon 236
containerbegrip 60
contemplatie 247

- contracting 258
- controlesysteem 198, 199
- cooperation 250
- cosmetische tandheekkunde 176, 306
- counseling 117
- counselingsgesprek 124, 127
- culturele achtergronden 202
- cultuur 78, 84
- curatieve gezondheidszorg 28
- damesbladen 295
- datacommunicatie 266
- decoderen 60
- democratische grondrechten 30
- demonstratiemodel 191, 198
- desensibilisatie, systematische 192
- deskundigheid 65, 212, 324
- deurknopfenomeen 121
- diabetes 165, 266
- diagnose-receptmethode 135
- diagnostiek 35, 246
- diaserie 296
- didactisch communicatiemodel 70
- diffusie 274
- digitaal communicatiesysteem 75
- dilemma, ethisch 320
- direct mail 288
- discipline 100
- disclosing agents 197
- dissonantie 275
- dissonantietheorie 275
- doorspeelfunctie 88
- doorvragen 107
- dossier 118, 120, 161
- dossierplicht 161
- drinkwaterfluoridering 50, 268, 284, 318
- drogisten 280, 295
- Drug Master Files (dmf) 48
- echtheid, functioneel 127
- edentate onderkaak 307
- educatieve voorlichting 42
- eenzijdige boodschap 68
- eenzijdigheid 318
- eerste en de tweede ordeoplossingen 137
- eerste gesprek, kernpunten 117
- eerste indruk 64
- E-ex 108
- effectiviteit 67
  - , van de boodschap 69
- eigen effectiviteit 208, 255
- eigenschappen van de tandarts 212
- E-in 107
- elektronische post 266
- emoties 217
- empathie 127, 132, 223
- encoderen 60
- epileptici 299
- ethiek 311
- ethische dilemma 320
- evaluatie 121
- exploratieve fase 126
- externe beheersoriëntatie 164
- fases, slecht-nieuwsgesprek 140
- feedback 61, 105, 191
- feedbacksysteem 293
- feitelijke inhoud 105, 128
- film 302, 304
- filmsterren 192
- financiële kwesties 323
- financiën 181
- flip-overs 308
- fluoride 319
- fluoridetabletten 315
- fobieën 139
- folders 50, 67, 116, 265, 267, 286, 295, 296, 297, 298, 299, 300
- fotomateriaal 296
- fresh words 104, 129
- frustratie 144, 217
- functionele echtheid 127, 223
- fysieke afstand 73, 83, 89
- gebaren 84
- gebitsaandoening 27
- gebitsbewust gedrag 181
- gebitsbewustheid 289
- gebitsgezondheid 178, 216, 280
- gebitsprothese 197, 223
- gebittssituatie 44, 211
  - , oordeel over 241
- gebitsziekten 175, 318
- gedachtespoor 107
- gedrag, begrip 45
- gedragsbehoud 246
- gedragsbeïnvloeding 50
- gedragsdeterminanten 246
- gedragsmodel 200, 255
- gedragsnormen 28
- gedragspatroon 51
- gedragsstrategieën 258
- gedragstendenties 200
- gedragsverandering 44, 245
  - , fases 246
- gedragswetenschappen 47

- gedragsziekten 27
gehandicapten 112, 299
geheugenmodel van Ley 171, 256
gelaatstudies 87
geloofwaardigheid 65
geneesmiddelenadvertenties 290
Gerbner, theorie van 277
gesloten vragen 109
gespreksafstand 89
gespreksmodellen 124
gespreksvaardigheden 99, 257
gespreksvoering 112, 155, 186
gezichtsuitdrukkingen 83, 85
gezinsinvloeden 70
gezondheid, definitie WHO 48
gezondheidsbevordering 49
gezondheidsrecht 291
gezondheidsvoorlichting, definitie WHO 46
Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding 45
gingivitis 197
gipsen modellen 307
Goed Gebit, actie 29
goed hulpverlenerschap 35
Gouden Gids 320
groepsnormen 70
GVO 45
gynaecologische aandoeningen 303
Haagse Actie 29
hart- en vaatziekten 318
Hartstichting 318
Havelock, model van 232
health promotion 40
health-belief-model' 201, 255
health-compliance-model' 255
health-decision-model 256
helpende relatie 124, 131
helper 226, 234
–, van het innovatieproces 234
hepatitis 176, 182
herwaardering van de omgeving 248
herwaardering van zichzelf 248
houdingsovereenkomst 80
huis-aan-huisbladen 295
hulpverlening, vormen 210
hulpvraag 117
human interest 302
hygiëne 212
hygiënische gewoonten 28
hypnose 181, 320
ideedichtheid 302
illustratiemateriaal 186
imitatiegedrag 192
implantaten 208, 306, 307
individuele mondhygiëne-instructie 292
informatie, begrip 159
informatiebehoefte 271
informatiebron 31, 33, 38
informatiebulletins 265
informatiemateriaal 297
informatieplicht 35, 313, 314
informatierecht 314
informatieverstrekking 46, 245
–, effecten 167
–, onderzoek 170
–, redenen 166
informatiezoekend gedrag 162
informed consent 231, 304, 312
inhaakvragen' 107
inhoud 128
inlevingsvermogen 132
innovatieproces 233
innovators 274
instructie 194
intake 112, 117
interne beheersoriëntatie 164
internet 31, 176, 266, 291, 296, 302, 304, 306, 326
interpreteren 95
–, lichaamstaal 95
inzichtelijk leren 191
Ivoren Kruis 286
jeugdandverzorging 29
kaakchirurg 213
kaakwal 307
kanaal, communicatie 68
katalysator 234
kennis 174
kennisdatabanken 305
kenniskloofhypothese 277
kindertelefoon 305
klachten 32, 160
kleding, communicatie 83
knowledge-gap'-hypothese 277
kosten 202
–, van informatie 163
kranten 265, 267, 268, 278
kroon- en brugwerk 41
kunstgebit 45
kwaliteitsbeleid 313
lachgas 113, 320

- laggards 274
- leerprocessen 189
- leesbaarheidsformules 302
- letselschadeproblemen 184
- lezingen 265
- lichaamshouding 102
- lichaamstaal 73
  - , cultureel bepaald 78
  - , tijdens consult 76
- locus of control 254, 256
- luisteren 99
- luistergedrag 101
- luistervaardigheden 102
- maatschappijwetenschappen 47
- macht 77
- Maier, wet van 134
- marchanderen 144
- marketing 293
- marketingbenadering 292
- marketingcommunicatie 288
- marketingcommunicatiedoelstellingen 288
- massacommunicatie 265
  - , aspecten 267
  - , effect 278
  - , effecten 273
- massacommunicatiemiddelen, ethiek 317
- massamediacampagnes 280
- medication monitor 253
- menings- en besluitvorming 313
- meta-communicatie 138
- meten van therapietrouw 252
- minder van hetzelfde'-oplossing 139
- model van Hav 232
- model voor beredeneerd gedrag 205
- modeling 192
- modellen 306
- momentane toestand 218
- mondhygiëne-instructie 196, 292
  - , effectieve 198
- Mondhygiënist, Nederlandse ver. van 287
- mondigheid 312
- mondonderzoek 119, 225
- motivatie 258
- motivationale stadia 247
- nabootsing 192
- neutraal reageren 106
- NIGZ 287
- NMT 287
  - , richtlijnen second opinion 242
- non-verbaal gedrag 73
- normative beliefs 206
- NVM 287
- observeren 95
- omvang van therapietrouw 251
- onderkaak, edentaat 307
- ondersteunende relaties 248
- onderwijsactiviteiten 70
- onlinedatabanken 266
- ontkenning 143, 145
- ontspanningstechnieken 196
- ontvanger van de boodschap 69
- ontwikkelingsniveau 186
- onzekerheid 145, 271
- oogcontact 88, 102
- open vragen 108
- openbare communicatie 265
- opinieleiders 274
- orthodontie 253
- orthodontiepatiënten, therapietrouw bij 257
- orthodontisten 270
- orthopantomogram 296
- ouderorganisaties 31
- ouders 192
- overkappingsprothese 307
- parafraseren 104
- paralinguïstiek 92
- parataal 92
- parodontale aandoeningen 27, 175, 220, 280, 282, 306
- participatie 100
- participatiemodel 136
- patient education 40
- patiëntenbegeleiding 210
- patiëntenboekjes 299
- patiëntengeschiedenis 19
- patiëntengroepen 266
- patiënteninstructie 189
- patiëntenrechten 313
- patiëntenverenigingen 31
- patiëntenvoorlichting 54, 159, 295
  - , ethiek 311
- patiëntgerichtheid 63
- pauzes 93, 103
- persuasieve voorlichting 42
- pico-vraag 326
- pill count 253
- plakmiddelen 265
- plaque 289

- plaque-indices 292
 platenboeken 306
 positieve feedback 198
 positieve houding 132
 posters 296, 308
 pragmatische informatie 160
 praktijkvoering, vragen 186
 precontemplatie 247
 preparatie 247
 pretesten 298
 preventie 287
 preventie van therapieontrouw 258
 preventieve acties 280
 prikkels of actie 202
 prikkels tot actie 204
 primacy-effect 171
 probleemontdekkend gesprek 125
 probleemoplossing 137
 probleemverheldering 120
 problemen van tandartsen, met patiënten 216
 productinformatie 291
 professioneel denksysteem 31
 professionele model 322
 professionele standaard 313
 protectie-motivatiemodel 219
 prothese 125, 211, 223
 –, problemen met 214
 prothesen 265
 psychotherapeut 117
 psychotherapeuten 132
 psychotherapie 223
 –, Rogers 124
 PubMed 326
 radio 265, 267, 278, 282
 rationele afwegingen 206
 recht op informatie 182
 rechtsbijstandsverzekeraars 184
 reclame 267, 288
 reclamecampagnes 290
 reclamemaken, ethiek 319
 redelijkheidscriterium 35
 referentiekader 35
 reflecteren van gevoel 105
 reflectie 105, 127, 128, 129
 reinforcement 259
 relatie met de cliënt 211
 relevantie, van informatie 160
 richtlijnen, second opinion 242
 roken 28
 rokers, afname aantal 49
 ruis 61, 67
 samenvatten 104
 samenwerking 135
 schakel 236
 schatten van therapietrouw 253
 schriftelijk informatiemateriaal 297
 second opinion 241
 selectietheorieën 275
 self-monitoring 259
 semantische informatie 160
 shared decision making 231
 slecht-nieuwsgesprek 140
 –, in de medische situatie 144
 sociale bevrijding 248
 sociale leertheorie, Bandura 192
 sociale normen 193
 sponsoring 288
 standaardisatie 31
 stapsgewijze instructie 195
 stem 92
 stereotiepe opvattingen 64
 stereotypie 144
 Stichting Goed Gebit 282
 stickers 298
 stilten 93, 103
 stimuluscontrole 248
 straf 190
 stress, en therapietrouw 259
 stress inoculation 227, 228
 stresstheorie 226
 structurering van de boodschap 194
 suiker 318
 syntactische informatie 159
 systeemtheorie 137
 taalgebruik 256, 301, 309
 tailoring 258
 tandartsassistenten 66
 tandarts-patiëntrelatie, juridisch karakter 37
 tandbederf, bestrijding 286
 tandheelkundige gezondheidsvoorlichting en -opvoeding 52
 tandheelkundige kennis 175
 tandpasta 290
 tegengestelde conditionering 248
 tegenstrijdigheden 82
 telefoon 280, 304
 teletekst 265
 tell-show-do'-methode 195
 terugval 247
 tevredenheid 172

- TGVO, begrip 52
theory of reasoned action 255
therapierouwe 199, 204, 245, 249
–, bevorderen 257
therapierouwe bij mondhygiëne 251
tijdschriften 266, 267, 268
toestemmingsvereiste 313, 314
tv 266, 267, 268, 277, 278, 282, 285, 304
tv-advertenties 181, 268, 290
tweede mening 241
tweezijdige boodschap 68
two-step-flow-hypothese 274
uiterlijk 83
vakbekwaamheid 212
vatbaarheid 201
veranderingsproces 233
veranderingsprocessen 137
verantwoordelijkheid' 324
–, bij voorlichten 323
verbaal volgen 103
verdriet 144
vermijdingsgedrag 218, 254
vermijdingsreacties 143
verontrusting 248
verrichtingen van tandartsen, vragen 178
verschijnselen in de mond 182
vertrouwensrelatie 315
video 302, 304
visi 318
vocabulary lading 302
voedingsanamnese 251
voedingsdagboekje 296
voorlichting
–, audiovisueel 302
–, begrip 40
–, maatschappelijke betekenis 17
voorlichtingscampagnes 29
voorlichtingsmateriaal 297
voorlichtingsmaterialen 286
voorlichtingsmiddelen 295
voorlichtingsorganisaties 286
vragen 177
vragen beantwoorden 182
vrije-attitude-interview 110
vrijwillige gedragsverandering 44
waarden en normen 311
waardeoordelen 133
waardeverwachtingstheorie 202, 271
wachtkamers 303
websites 266, 286, 296
weerstand, tegen advies 135
Wet Geneeskundige
Behandelingsovereenkomst 34
Wet Klachtrecht Cliënten Zorgsector 160
wgbo 34, 160, 311, 312
wkcz 160
zelfbeschikking 324
zelfbevrijding 248
zelfopenbaring 129
zelfrapportage 252
zender 63
ziektelastenverzekeraars 184
zinsstructuur 302
zitpositie 89
zoekmachine 326
zoetwaren 318
zuigflescarriës 252